

PECULIARITIES IN THE DEVELOPMENT OF FRENCH SOCIAL WORK

Abstract: France is known for its high costs for social activities. It seeks to ensure the well-being of all vulnerable populations by undertaking a number of social initiatives based on the principle of solidarity. The main goal is to achieve the centuries-old equality in society.

Author information:

Gyulnihar Nedzhib
PhD and Lecturer
Department of Social Work
at Konstantin Preslavsky – University of Shumen
✉ g_nedjib@abv.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:

France, historical development, social work, social security, social assistance, social service

Франция има много силна икономика и заема място сред първите в света по качество на живот и образование. Тя е известна с високите си социални разходи (дори по-високи от тези в Германия), защото е налице колективно предпочитание към равенството. Всички социални интервенции се водят от идеята да намалят неравенството и социалната диференциация в обществото и може би това е причината френската система за социална сигурност и социална защита да се посочва като една от най-добрите в света. Успешните социални практики се базират и на актуалните инициативи „по солидарност”, предприети за лицата от третата възраст, безработните и хората с увреждания.

Първите заселници на земите на днешна Франция са галите. Като резултат от трудните условия на живот се наблюдават прояви на взаимопомощ и помощ по отношение на по-малките, старите, болните и т.н. Галите бързо се латинизират, след идването на римляните.

На Събора през 511г. в Орлеан, след което и на Втория Събор през 549г., се определят правата и задълженията на църквата по отношение на бедните.

В периода 542–630г. в Лион, Париж, Вердун и Арл се изграждат едни от най-известните *xenodochium*- и в света.

С процъфтяването на средновековните френски градове, просяците се концентрират в тях. Властите, първоначално, предприемат репресивни мерки срещу тях, след което започват да търсят по-цивилизовани пътища за регулиране на постоянно нарастващия им брой.

През Средновековието активността на манастирите е много висока. Първият правилник, регламентиращ дейността им, е създаден през 817г. от св. Бенедикт. Той става валиден и за останалите 250 средновековни манастира, които формират т.нар. *Бенедиктински орден*. Те проповядват любов към Бог и към ближния, както и определят отделните помещения, които следва да съществуват в манастира (приют за бедни, болница, сграда за представителни гости).

От първите години на XIV век до началото на XVI век различията в икономическото положение между селата и градовете се задълбочават – големите градски центрове процъфтяват, благодарение на занаятите и търговията, а френските селяни изпитват затруднения при осигуряване на прехраната си, тъй като лошите климатични условия довеждат до много ниското производство на жито.

Практиката на абсолютистката държава, установена в западните общества през XVII век, изразяваща се в това да изолира бедните си поданици, се реализира в най-висока степен във Франция под формата на т.нар. *Закон за бедните*.

Създават се *приюти* в градовете като най-добре функциониращите са тези в Лион и Париж. Изградените заведения обаче се оказват недостатъчни за приютяване на бедните и просещите лица, което налага изграждането на още три сгради. Това води до образуването на *комплекс*, който се финансира чрез дарения. Комплексът постепенно се разширява и създава възможности за обучение в занаяти на децата, а за трудоспособните си обитатели осигурява условия за труд в шивашки и общарски работилници, както и в мелницата и пекарната на комплекса.

До Френската революция (1789г.) помощта е централизирана и църквата е тази, която се ангажира със „социалните“ реформи. След Революцията светската власт успява да измести църквата и да поеме водеща роля в социалните дейности. Всички заведения, които функционират дотогава, се закриват. През 1793г. държавата се ангажира изцяло с грижите за бедни като средствата се прехвърлят на департаментите и общините.

Основите на социалните грижи и социалното осигуряване във Франция се поставят чрез приетите закони в първата половина на XIX век.

Създават се *благотворителни бюра*, съставени от пет члена и председател. Те се назначават от префекта и се сменят на всеки пет години. Бюрата раздават пари, храна, дрехи и отоплителни материали на лица и семейства в доказана нужда.

През същият този период се формират и *основните направления в социалната система, а именно* [2, 118–120]:

1. Здравеопазване – създават се болници, заведения за душевноболни, сиропиталища и приюти, управлявани от специално формирана комисия към общината, като здравните заведения и сиропиталищата разчитат изцяло на собствени средства, заведенията за душевноболни – на средства от департамента, а услугите са платени само за имащите;

2. Грижи за децата – във Франция се приема, че „никое дете не трябва да умре от липса на грижи“ и затова децата се настаняват в приюти, като общината поема разноските и изплаща месечни надбавки на родители за осиновяване и отглеждане, а държавата създава специални фондове за издръжката им;

3. Социално осигуряване – то е доброволно, под формата на самопомощ, но с намесата на държавата.

Взаимопомощта се реализира чрез:

- спестовна каса (1818г.) – дава пенсия на основата на доброволни вноски;
- дружества за взаимопомощ (подобно на касите);
- пенсионни каси (1850г.) – контролирани от държавата като всеки получава пожизнена пенсия, която зависи почти изцяло от вноските;

- осигурителни каси при смъртни случаи (1868г.) – те са еднократни или месечни и разходите се поемат от държавата;

- осигурителни каси при злополука (1868г.) – всеки трудещ се застрахова доброволно за една година и при неработоспособност получава пълната сума, а при частична инвалидност – половината като средствата се набират, освен от вноски и дарения и от държавна субсидия, а в случай на смърт семейството и родителите получават пенсия в продължение на две години.

От самото начало целта на френското социално законодателство е да създаде единна система за социално подпомагане и социално осигуряване на работещите, но най-важното, което трябва да се отбележи, че във всички социални инициативи господства доброволният елемент (в повечето западноевропейски страни осигуряването е задължително).

Едва в края на XIX и началото на XX век се въвеждат *задължителни осигуровки*, а именно:

- осигуряване при смърт – има национални каси за доброволно осигуряване за живот като пенсиите са еднократни и едва през 1924г. вдовици и сираци започват да получават временни помощи;

▪ осигуряване при болест – създават се обществени болнични каси, в които внасят средства работници, работодател и държава, като при болест работникът има право на болнични и на безплатно лечение в заведения, с които предприятията имат сключен договор.

▪ осигуряване при инвалидност и старост – осигуряването за старост е от 1910г., а от 1924г. започва осигуряването при злополука и инвалидност;

▪ осигуряване при безработица – въвежда се от 1920г.

Френската система за социална сигурност има пет основни компонента [7]:

1. обща схема – за повечето служители и други категории лица;
2. специални схеми за служители, някои от които покриват всички рискове, а други покриват единствено осигуряване за пенсия за старост;
3. земеделска схема – за земеделски стопани и селскостопански работници;
4. схеми за самостоятелно заети лица извън селското стопанство;
5. схеми за безработица и схеми за задължителна допълнителна пенсия.

Общата схема има четири клона:

1. Клон за болест, майчинство, инвалидност и смърт – ръководи се от Националния здравноосигурителен фонд за служители, който реализира дейността чрез своите два местни органа:

- фондове за пенсионно осигуряване и здраве на работното място;
- основните здравноосигурителни фондове.

2. Клон за трудови злополуки и професионални болести – управлява се също от Националния здравноосигурителен фонд за служители.

3. Клон за пенсии за старост – ръководи се от *Националния осигурителен фонд за пенсия за старост*, който делегира някои от своите функции на фондовете за пенсионно осигуряване и здраве на работното място.

4. Клон за семейства – управлява се от *Националния фонд за семейни обезщетения*, който контролира фондовете за семейни помощи.

Освен обща схема съществуват и *допълнителни колективни схеми*, които са специфични за отделните професии и основно покриват осигуряване за пенсия за старост, за болест или за инвалидност.

Лицата могат да се включат в *частно осигуряване* за допълване на тези схеми.

Вноските се събират на местно равнище от Службите за събиране на вноски за социално осигуряване и семейни обезщетения. Те се контролират от органите на Централната агенция на органите за социална сигурност.

Основаващата се на споразумения схема на осигуряване за безработица се ръководи от Националния съюз за заетост в промишлеността и търговията, който делегира плащането на обезщетения на Службата по заетост, а събирането на вноски на Службите за събиране на вноски за социално осигуряване и семейни обезщетения.

Системата за социална сигурност се **финансира** от национални осигурителни вноски, плащани от служители и работодатели, и от данъци и предназначени такси.

Видове обезщетения:

1. *Здравни грижи* – покриват приблизително 75% от медицинските разходи като определен дял от разходите остава за сметка на пациента – т. нар. „съвместно плащане” като в допълнение към това има и няколко такси.

Допълнително покритие:

- допълнително осигуряване във взаимен фонд или дружество;
- безплатно допълнително универсално здравно покритие – за лица с ограничени средства.

2. *Парични обезщетения за болест.*

3. *Обезщетение за майчинство и бащинство* – изисква се минимум 10 месеца осигурителен стаж преди датата на раждане и покрива парични обезщетения по време на отпуска на майката преди и след раждането, както и отпуска за осиновяване на майката или бащата.

4. *Обезщетения за инвалидност* – за всяко осигурено лице, чиято работоспособност е намалена с 2/3 и което има поне 12 месеца осигурителен стаж се отпуска пенсия за инвалидност.

5. *Пенсии и обезщетения за старост:*

- пенсия за старост – зависи от средните годишни доходи, пенсионната ставка и историята на вноските в рамките на схемата;

- допълнителна пенсия – изчислява се въз основа на система от точки.

6. *Обезщетения за преживели лица:*

- реална пенсия за преживяло лице – отпуска се на преживелия съпруг/съпруга на възраст 55 или повече години;

- пенсия за инвалидност на вдовец/вдовица – за лица под 55 години;

- обезщетение за сираци;

- помощ при смърт – еднократна парична сума за лица, които са били напълно и трайно зависими от осигуреното лице към момента на смъртта;

- добавка, съответстваща на еднократна парична сума на дете, се добавя към пенсията на вдовеца или вдовицата, когато преживелият съпруг/съпруга има поне едно дете на издръжка на възраст под 16 години;

- временна помощ за вдовеца/вдовицата (максимум 2 години) се отпуска на лица под 55 години с ограничени лични средства.

7. *Обезщетения при трудови злополуки и професионални болести:*

- здравни грижи;

- дневни помощи;

- пенсия за трайно увреждане;

- пенсия в случай на смърт на лицето.

8. *Семейни обезщетения:*

- обезщетение на новородено дете, което включва: еднократна помощ при раждане или осиновяване; основна помощ; допълнение за избор на образование на детето;

- обезщетение за деца;

- семейна добавка;

- помощ за жилищно настаняване;

- специална помощ за образование;

- помощ за издръжка;

- помощ за нова учебна година;

- дневна помощ за родителско присъствие.

9. *Безработица* – обезщетение се отпуска само на осигурени лица.

10. *Минимални средства:*

- доход на активната солидарност – да допълва доходите на лицата с ограничени доходи и за лица без доходи;

- помощ за пълнолетни лица с увреждания на възраст над 20 и под 60 години;

- обезщетение за солидарност с възрастните хора и допълнително обезщетение за инвалидност;

- обезщетение за специфична солидарност – минимални доходи за лица, които са работоспособни, но не отговарят на условията за получаване на пълна пенсия;

- временно обезщетение за период на изчакване – за търсещи работа лица, чужденци и др.

11. *Дългосрочни грижи:*

- добавка за помощ от трета страна – в случай на: пенсия за инвалидност; пенсия за старост; пенсия за трудова злополука;

- специална добавка за образование за дете с увреждане;

- помощ за компенсиране на увреждания (за лица с увреждания под 60 години) и помощ за загуба на независимост (за възрастни лица, на възраст над 60 години и не подлежи на проверка на доходите);

- обезщетения в натура – грижи по домовете, грижи с частично или пълно настаняване;

- парични обезщетения;

- други обезщетения – технически еднократни помощи за закупуването или наемането на специфично оборудване; приспособяване на често използвано оборудване; жилищна помощ; помощ, свързана с транспорт; специфична или изключителна помощ; животни-придружители.

Във Франция съществуват *два вида парични помощи*:

- преки плащания (парични помощи, пенсия и т.н.);
- предоставяне на услуги по занижена цена или напълно безплатно.

Безработните френски граждани, подобно на повечето граждани на Европа, са длъжни да поемат писмен ангажимент, че ще търсят активно възможности за включване в някаква работа.

Мерки за заетост на младежите:

- създаване на „междинни предприятия” за ангажиране на лица във финансови затруднения, които се организират с помощта на социални работници и работят при облекчени данъчни условия и социални осигуровки;
- данъчни облекчения за работодатели, които наемат младежи до определена възраст;
- програма „Заетост по солидарност” – предполага сключване на договори за извършване на общественополезна работа.

Терминът „социални действия” се използва, за да се обхванат редица сектори на социални услуги, които работят с възрастните хора, хората с увреждания, грижите за децата, както и широк спектър от други услуги [5].

През 2002г. се провежда голяма реформа в системата за дългосрочни грижи. Въвежда се персонализираната надбавка за самоуправление, която осигурява пари в брой за грижите за крехки възрастни хора. Това е национална схема, която се прилага на местно равнище и се покрива от местните данъци.

Функционира и нова категория резидентен тип грижи за възрастни. Това са т. нар. Институции за зависими хора в напреднала възраст, които осигуряват настаняване и здравеопазване и днес все повече организации се включват в създаването на подобни институции.

Държавата прави ежегодна оценка на ефективността на механизма на предоставяне на социални услуги като задължително взема мнението на лицата и организациите, заети в този сектор.

Участието на доброволчески организации при предоставянето на социални услуги е широко, особено във връзка с осигуряването на подслон за бездомните.

Кодексът за социалната дейност и семействата съдържа разпоредби относно *субектите, компетентни при предоставянето на социални услуги*:

1. Обществени и държавни органи:

- държавата като цяло;
- департаментите;
- общините;
- организациите за социална сиурност.

2. Комунални и интеркомунални центрове за социална дейност:

- общински центрове за социална дейност – това е една от формите за социално подпомагане и те осъществяват дейност по закрила съвместно с публични и частни институции, както и осигуряват съдействие за отпускане на финансови средства под формата на възвръщаеми или невъзвръщаеми суми;
- асоциации – предоставят социални услуги на хората с увреждания.

Създава се и Регионален съвет за хората с увреждания, който контролира предоставянето на социални услуги за тях.

За хората с увреждания съществуват и:

- адаптирани работилници;
- дневни центрове;
- обучителни центрове;
- центрове за настаняване.

Като цяло държавата координира дейностите по осъществяване на националната политика по консултиране на хората с увреждания. Тя посредничи между различните заинтересовани страни, както и активно партнира на различните асоциации.

Наблюдава се голям успех на мисиите на НПО, подобно на другите западноевропейски държави. Особеното във Франция обаче е, че неправителствените организации самостоятелно управляват **социалните услуги**.

Финансирането на социалните услуги е държавно. Средствата се привеждат директно на неправителствените организации, без участието на общините.

Развита е мрежа от доброволци към организациите.

Грижите за децата са приоритет, което личи и от разнообразието на социалните услуги за тях.

В помощ на родителите например е широко разпространеното гледане на малки деца (по 3-4) в дома на детегледачка. Детегледачката притежава официално разрешение за такъв род дейност. Тя получава заплащане от родителите, върху което плаща данък, а родителите при ползването на такава услуга имат право да приспаднат тези разходи от годишната облагаема сума [3].

Предвид гореизложеното можем специфичните белези на френската социална работа са следните:

- от самото начало е налице стремеж за създаване на единна система за социално подпомагане и социално осигуряване;
- в социалните инициативи господства доброволният елемент;
- държавата контролира социалната дейност на общините през XIX век;
- грижите за децата стават приоритет още през XIX век;
- искането за помощ трябва да е мотивирано като най-универсалният мотив е загубата на работа;
- държавата координира дейностите по осъществяване на националната политика за хората с увреждания;
- НПО самостоятелно управляват социалните услуги;
- финансирането е държавно и директно се привежда на НПО, без участието на общините;
- развита е мрежа от доброволци към организациите.

В заключение, следва да се отбележи, че през последните години често се говори за „периферната Франция”, тъй като повече от половината „забравени французи”, живеещи в малките населени места, се борят с високата безработица, с бедността, с липсата на образователна и здравна мрежа. Повечето социални услуги липсват или са слабо представени в малките френски села и градове. За да сме справедливи обаче трябва да изтъкнем, че това е тенденция, валидна не само за Франция, но и за повечето европейски държави, и не само. Навсякъде населението се концентрира в големите градски центрове, които отбелязват силен подем, за сметка на малките населени места, които обезлюдяват. Това пък забавя тяхното цялостно икономическо, културно, техническо и т.н. развитие.

Днес се приема, че френската социална система е прекалено разточителна и се работи в насока ограничаване на социалните разходи. Това, естествено, довежда до създаването на напрежение в обществото, представителите на което от десетилетия е свикнало на висок стандарт на живот.

Въпреки тези негативни тенденции обаче Европейската комисия посочва френския закон като успешен законодателен модел за преодоляване на социалното изключване.

References:

1. Braykova, T. Teoriya na sotsialnata politika (Theory of social policy). S., 2000.
2. Chavdarova, A. Istoriya na sotsialnata rabota. S., 2003.
3. Darendorf, R. Savremenniyat sotsialen konflikt. S. 1993.

4. Dimova, D., I. Kusev. Sotsialna poitika i sotsialni deinosti (Social policy and social activities). Trakiya – M, S., 2003.
5. Pravna uredba na sotsialnite uslugi na Velikobritaniya, Germaniya, Frantsiya, Belgiya. Evropeiski standart. Sravnitelen analiz, mart, 2002.
6. Sotirova, V. Osnovi na sotsialnata rabota. B., 2011.
7. Vashite prava na sotsialna sigurnost vav Frantsiya. Evropeiska komisiya, 2012.
8. Alaluf, Mateo. The unemployment trap: Long-term unemployment and low educational attainment in six countries: Belgium, France, Portugal, Spain, Sweden, United Kingdom. Strasbourg, 1992.
9. Paym, M. Modern Social Work Theory. P. M., 2005.